

Kenyő Ildikó

Négyesy László tankönyvírói munkássága: a stilisztikai és a retorikai tankönyvek

1. melléklet

Négyesy László Stilisztikájának első (1895) és nyolcadik (1910) kiadásának tartalomjegyzéke

TARTALOM (1895¹)

Előszó	III–IV
Bevezetés	1
Nyelv és stílus, nyelvtan és stilisztika	1
Előszó és írás	2
Az írásbeli előadás tökéletesedése. A stílus fejl. .	4
Az előadás mesterségének elsajátítása	5
A stílustanulás rendje. E könyv berendezése.....	6

OLVASMÁNYOK

I. Elbeszélések

A) Mesék, példák, anekdoták

A Példák Könyvéből (1510)

1. <i>A haragról</i>	8
Pesti Gábortól (1536)	
2. <i>A farkasról és a daruról</i>	
3. <i>Az oroszlánról és az egérről</i>	9
4. <i>Az oroszlánról és a rókáról</i>	
5. <i>A lóról és a számárról</i>	10
Heltai Gáspártól (1566)	
6. <i>Egy lóról, szarvasról és vadászról</i>	
7. <i>A macskáról és a rókáról</i>	11
Haller Jánostól (1682)	
8. <i>Vigyázni kell az ördög mesterségére</i>	13
Rozsnyai Dávidtól	
9. <i>Teknősbéka és a skorpió</i>	14
10. <i>A vadász, a párduc, a róka</i>	15
Mikes Kelemtől (1750k.)	
11. <i>A remete</i>	15
12. <i>Osiris és a rab király</i>	16
Péczei Józseftől (1788)	
13. <i>Nyúl. Veréb, ölyű</i>	
Fáy Andrástól	
14. <i>A farkas és a róka</i>	17
15. <i>Szájaskodás</i>	
16. <i>Gyék a vetés szélén</i>	18
Czuczor Gergelytől (1837)	
17. <i>A lúd, a kánya és a róka</i>	
18. <i>A róka</i>	19
Greguss Ágosttól	
19. <i>A hű kutyáról</i>	19

TARTALOM (1910⁸)

Előszó	3
Bevezetés	6
Nyelv és stílus, nyelvtan és stilisztika	6
Előszó és írás	7
Az írásbeli előadás tökéletesedése. A stílus fejl. .	8
Az előadás mesterségének elsajátítása	9
A stílustanulás rendje. E könyv berendezése	9
Tanulságok	10

OLVASMÁNYOK

I. Elbeszélések

A) Mesék, példák, anekdoták

A Példák Könyvéből (1510)

1. <i>A haragról</i>	12
Pesti Gábortól (1536)	
2. <i>A farkasról és a daruról</i>	12
3. <i>Az oroszlánról és az egérről</i>	13
4. <i>Az oroszlánról és a rókáról</i>	13
5. <i>A lóról és a számárról</i>	14
Heltai Gáspártól (1566)	
6. <i>Egy lóról, szarvasról és vadászról</i>	14
7. <i>A macskáról és a rókáról</i>	15
8. <i>A kesellőről és a hollóról</i>	17
Haller Jánostól (1682)	
9. <i>Vigyázni kell az ördög mesterségére</i>	18
Rozsnyai Dávidtól	
10. <i>Teknősbéka és a skorpió</i>	19
11. <i>A vadász, a párduc, a róka</i>	19
Mikes Kelemtől (1750k.)	
12. <i>A remete</i>	20
13. <i>Osiris és a rab király</i>	20
Péczei Józseftől (1788)	
14. <i>Nyúl. Veréb, ölyű</i>	21
15. <i>Király és kapás</i>	22
Vitkovics Mihálytól	
16. <i>A nyúl</i>	23
17. <i>Az oroszlán és a számár</i>	23
Fáy Andrástól	
18. <i>A farkas és a róka</i>	23
19. <i>Szájaskodás</i>	24
20. <i>Gyék a vetés szélén</i>	24
Czuczor Gergelytől (1837)	
21. <i>A lúd, a kánya és a róka</i>	24
22. <i>A róka</i>	25
Greguss Ágosttól	
23. <i>A hű kutyáról</i>	25

B) Való és költött történet

20. Nagy Lajos badjára és uralkodása. Fraknoi V.	20
21. A nándorfehérvári győzelem. Salamon F.-től.	35
22. A huszti beteglátogatók. Jókai Mórtól.	37
23. Rozsnyiné. Arany Jánostól.	40
24. A fülemile. Arany Jánostól.	41
Jegyzetek az elbeszélésekhez	46–59

II. Leírások

25. A magyar ház. Baksay Sándortól.	60
26. Szalonta égése. Arany János levele Petőfihez.	62
27. Hortobágyi képek. Jókai Mórtól.	66
28. Buda a török alatt. Salamon Ferencztől.	73
29. Középkori magyar apácák. Beöthy Zsolttól.	77
30. A bujdosók Rodostóban. Mikes Kelemtől.	81
31. A madárhegy. Hermann Ottótól.	85
32. Kedves találkozás. Tóth Bélától.	90
33. Az erdei lak. Tompa Mihálytól.	92
34. Az erdei lak. Petőfi Sándortól.	94
35. Az Alföld. Petőfi Sándortól.	95
36. A Tisza. Petőfi Sándortól.	98
37. A puszta télen. Petőfi Sándortól.	101
38. Hogy torlanak fel... Bartók Lajostól.	102
39. A közelítő tél. Berzsenyi Dánieltől.	104
40. Magyarország. Berzsenyi Dánieltől.	105
41. Ének a végekről. Balassi Bálinttól.	106
Ráskai Lea kezeírásának mása	108

III. Erkölcrajzok. Jellemzések

Tájékozás.	109
42. A nagy lélek. Aristotelestől.	110
43. Jó lélek. Szép lélek. Nagy lélek. Legouvé E.-től.	112
44. A képmutatás. Theophratostól, ford. Hunfalvy J.	116
45. A hízelgés. Theophratostól.	117
46. A zsugoriság. Theophratostól.	118
47. A nyegleség. Theophratostól.	118
48. A gyávaság. Theophratostól.	119
49. A bizalmatlankodás. Theophratostól.	120
50. A hízelgő. Bajza Józseftől.	121
51. Az életkorok. Aristotelestől.	122
52. A magyar faj. Hunfalvy Jánostól.	125
53. A délmagyarországi német. Szentkláray Jenőtől.	127
54. Periklés. Plutarchos után.	128
55. Vörösmarty szülői. Gyulai Páltól.	145
56. A jámborság és a középszerűség. Berzsenyi Dánieltől.	152
57. A meglepedés. Berzsenyi Dánieltől.	154
58. Himfy dalaiból. Kisfaludy Sándortól.	
59. Az igaz bölcs. Verseghy Ferencztől.	155
60. Zsugori uram. Petőfi Sándortól.	
61. Pató Pál úr. Petőfi Sándortól.	157
62. Epigrammák. Vörösmarty Mihálytól.	158
1. Étele. 2. A puszta sír. 3. Szent László. 4. Szigetvár	
63. Wesselényi hamvaiboz. Berzsenyi Dánieltől.	159
64. Báro Wesselényi Miklós képe. Berzsenyi D.	161
65. Egy szegény asszony könyve. Vörösmarty M.	162

B) Elbeszélések

24. Dardanus. Faludi Ferencztől.	26
25. A huszti beteglátogatók. Jókai Mórtól.	34
26. A szegedi vár. Mikszáth Kálmántól.	36
27. Szilveszter reggelén. Eötvös Károlytól.	40
28. Rozsnyiné. Arany Jánostól.	43
29. A fülemile. Arany Jánostól.	45
Jegyzetek az elbeszélésekhez	50–64

II. Leírások

30. A magyar ház. Baksay Sándortól.	65
31. Szalonta égése. Arany János levele Petőfihez.	67
32. Hortobágyi képek. Jókai Mórtól.	71
33. Buda a török alatt. Salamon Ferencztől.	78
34. Középkori magyar apácák. Beöthy Zsolttól.	82
35. A bujdosók Rodostóban. Mikes Kelemtől.	86
36. A madárhegy. Hermann Ottótól.	90
37. Kedves találkozás. Tóth Bélától.	95
38. Az erdei lak. Tompa Mihálytól.	96
39. Az erdei lak. Petőfi Sándortól.	98
40. Az Alföld. Petőfi Sándortól.	100
41. A Tisza. Petőfi Sándortól.	103
42. Hogy torlanak fel... Bartók Lajostól.	105
43. A falu reggel. Gárdonyi Gézáttól.	106
44. A falu este. Gárdonyi Gézáttól.	108
45. A közelítő tél. Berzsenyi Dánieltől.	109
46. Magyarország. Berzsenyi Dánieltől.	110
47. Ének a végekről. Balassi Bálinttól.	112

III. Erkölcrajzok. Jellemzések

Tájékozás.	114
48. A nagy lélek. Aristotelestől.	115
49. Jó lélek. Szép lélek. Nagy lélek. Legouvé E.-től.	117
50. A képmutatás. Theophratostól, ford. Hunfalvy J.	121
51. A nyegleség. Theophratostól.	121
52. A gyávaság. Theophratostól.	122
53. A hízelgő. Bajza Józseftől.	123
54. Kulláncs úrfi. Jókai Mórtól.	125
55. A magyar faj. Hunfalvy Jánostól.	129
56. Jellemvonások a magyar népről. Mikszáth K.	131
57. A délmagyarországi német. Szentkláray Jenőtől.	131
58. Milyen a magyar iparos? Mikszáth Kálmántól.	132
59. Periklés. Plutarchos után.	132
60. Vörösmarty szülői. Gyulai Páltól.	134
61. A jámborság és a középszerűség. Berzsenyi D.-től.	151
62. A meglepedés. Berzsenyi Dánieltől.	158
63. Himfy dalaiból. Kisfaludy Sándortól.	159
64. Az igaz bölcs. Verseghy Ferencztől.	160
65. Zsugori uram. Petőfi Sándortól.	160
66. A székegy. Jakab Ödöntől.	161
67. Salzburgi csapszékben. Szabolcska Mihálytól.	163
68. Pató Pál úr. Petőfi Sándortól.	164
62. Epigrammák. Vörösmarty Mihálytól.	164
1. Étele. 2. A puszta sír. 3. Szent László. 4. Szigetvár	
69. Wesselényi hamvaiboz. Berzsenyi Dánieltől.	167
70. Báro Wesselényi Miklós képe. Berzsenyi D.	168

IV. Színmű

71. Mátyás deák. Kisfaludy Károlytól.	169
---------------------------------------	-----

ELMÉLETI RÉSZ

ELSŐ SZAKASZ: A NYELVKINCS

(a nyelv a stílus szempontjából)

Első fejezet. A szókincs	164
I. A szókincs állománya	
II. A szókincs gyarapodása. Eredeti elemek	164
III. Kölcsönszók	
IV. Új kölcsönvételek. Idegen szók	166
V. Nyelvújítás. Új szók	167
VI. Tájszók	170
VII. Elavult szók	171
VIII. Rokonértelmű szók	
IX. Jelentés-árnyalatok	172
X. Beszédrészek	176
Második fejezet. Szólamkincs	178
Harmadik fejezet. Közmondások	180
Negyedik fejezet. Mondatszerkezetek	182
Ötödik fejezet. A nyelv hangtani sajátosságai	186

MÁSODIK SZAKASZ: A STÍLUS

Első fejezet. A stílus nemei	188
Második fejezet. A stílus tulajdonságai	190
I. A világosság	
A. Az érthetőség	191
B. A szabatoság	
C. A nyelv épsége	192
1. A nyelvhelyesség	192
2. A nyelvtisztaság	
3. A hangzatosság	
II. A hangulatosság	
A. A szemléletesség	
1. A szóképek	196
2. A szemléltető alakzatok	204
B. Fordulatosság	
Alakzatok	205
1. Szóalakzatok	
2. Gondolatalakzatok	206
C. A nyelv ereje	207
III. A stílus némely különös tulajdonságai	207

HARMADIK SZAKASZ: VERSTAN

Alapvetés	211
A ritmus	212

ELMÉLETI RÉSZ

ELSŐ SZAKASZ: A NYELVKINCS

(a nyelv a stílus szempontjából)

Első fejezet. A szókincs	177
1. Nyelvkincs és nyelvhasználat	177
2. Szókincs	178
3. A magyar nyelv szókinccse	178
4. A magyar szókincs alkotórészei. Eredeti elemek	
5. Kölcsönszók. Meghonosult szók	180
6. Vendégszók. Idegen szók	181
7. Általános szók és tájszók	182
8. Elő szók, elavult szók, új szók, korcs szók	182
9. Nyelvújítás	183
10. Rokonértelmű szók	186
11. Jelentés-változatok	187
12. A jelentés-változatok kifejlődése	188
13. Rokonalakú szók	190
14. A szófajták, beszédrészek	191
15. Az irodalmi szóhasználat	193
16. A vidékiesség	194
17. A régiesség	195
18. Az idegenszerűség	195
19. Ujszerűség	197
Második fejezet. Szólamkincs	197
Harmadik fejezet. Közmondások	199
Negyedik fejezet. Mondatszerkezetek	200
Ötödik fejezet. A nyelv hangtani sajátosságai	205

MÁSODIK SZAKASZ: A STÍLUS

Első fejezet. A stílus fő követelményei	207
Második fejezet. A stílus nemei	210
Harmadik fejezet: A stílus tulajdonságai	212
I. A világosság	
A. Az érthetőség	212
B. A szabatoság	213
C. A nyelv épsége	214
1. A nyelvhelyesség	214
2. A nyelvtisztaság	214
3. A hangzatosság	215
II. Az elevenség	
A. A szemléletesség	217
1. A szóképek	218
2. A szemléltető alakzatok	223
B. Fordulatosság	225
Alakzatok	225
1. Szóalakzatok	225
2. Gondolatalakzatok	227
C. A nyelv ereje	229
III. Az eredetiség	230
IV. Az ízlés	230
Tudnivalók	233

HARMADIK SZAKASZ: VERSTAN

Alapvetés	239
A ritmus	240

A nemzeti rhytmusok	213
A nemzeti prosodiák.....	214
A magyar versforma és a megfelelő magyaros prosodia	
Az idegen versforma és a megfelelő prosodia	216
A prosodia különösen.....	217
A leggyakoribb görög versformák.....	218
A nyugateurópai versformák.....	219
A rím	220
Visszapillantás. Célkitűzés	223

A nemzeti ritmusok.....	242
A nemzeti prozodiák.....	242
A magyar versforma és a megfelelő magyaros prozódia Az idegen versforma és a megfelelő prozódia	245
A prozódia különösen	246
A leggyakoribb görög versformák.....	246
A nyugateurópai versformák.....	251
A rím	252
Visszapillantás. Célkitűzés	255

FÜGGELÉK

Ügyirat-minták	256
----------------------	-----

2. melléklet

Négyesy László Rhetorikájának első, 1901-es kiadásában szereplő tartalomjegyzéke

TARTALOM

Előszó

OLVASMÁNYOK

I. Elbeszélések. Történetírás	1–40
1. <i>A nándorfehérvári győzelem.</i> Heltai Gáspár krónikájából	1
2. <i>Hunyadi János.</i> Salamon Ferentől.....	4
3. <i>Príni Péternek, Majlát Istvánnak és Tereke Bálintnak fogságokról.</i> Tinódi S.-től	15
4. <i>Id. Wesselényi Miklós báró.</i> Kemény Zsigmondtól	21
5. <i>Magyarország a XIX. század első negyedében.</i> Marczali Henriktől.....	32
II. Értekezések	
A) Beszélgetések	40–50
1. <i>Beszélgetés az istenségről.</i> Xenophón. Dr. Kálmán Mór Olv.könyve után.....	40
2. <i>A szülők iránti szeretetről.</i> Xenophón. Dr. Kálmán Mór Olvasókönyve után.....	44
3. <i>A jó és a szép fogalmáról.</i> Xenophón. Dr. Némethy Géza fordítása után.....	48
B) Értekezések folyó előadásban	50–72
1. <i>A harag.</i> Aristotelés Rhetorikájából.....	50
2. <i>Hasznai a teremtett állatokról való elmélkedésnek.</i> Pázmány Péter <i>Kalauzából</i>	54
3. <i>Daliás idők.</i> Salamon Ferenc.....	58
4. <i>Az álatok színéről.</i> Entz Géza	61
III. Levelek	
Római levelek	72–83
Cicero levelezéséből	
1. <i>Servius Sulpicius Cicerónak</i>	72
2. <i>Cicero válasza</i>	75
Az ifj. Plinius levelezéséből	
1. <i>Plinius Tacitusnak</i> (A Vezúv kitöréséről és az id. Plinius haláláról)	77
2. <i>Plinius Tacitusnak</i> (Saját élményeiről a vész okán)	80
Magyar levelek	83–107
a) Thurzó György levelei nejéhez, Czobor Erzsébethez	
1. <i>Fülek alól</i>	83
2. <i>Mikor az ország főkapitányává választották</i>	85
b) Zrínyi, a költő	
1. <i>Az 1664-iki nagy török hadjárat előestéjén</i>	86

2. <i>Saját téli hadjáratáról</i>	87
c) II. Rákóczi Ferenc korából	
1. <i>II. Rákóczi Ferenc halála előtt írott búcsúzó levele a fényes porta fővezérének, Ali basának</i>	88
d) Mikes Kelemen Törökországi leveleiből	
1. <i>A drinápolyi táborból</i>	90
2. <i>A magyar nevelés hiányairól</i>	91
3. <i>Az élet zarándokság</i>	94
4. <i>II. Rákóczi Ferenc halála</i>	97
e) Kazinczy Ferenc levelezéséből	
1. <i>Kazinczy – anyjának</i>	98
2. <i>Kis János – Kazinczynak</i>	101
3. <i>Kazinczy – Kis Jánosnak</i>	102
f) Deák Ferenc leveleiből	
1. <i>Egy zalamegyei nőrokonához</i>	103
g) Petőfi és Arany levelezéséből	
1. <i>Petőfi Sándor levele Aranyhoz</i>	104
2. <i>Arany János válasza</i>	107
IV. Irányművek	108–133
Erkölcsei oktatások Faludi Ferentől	
1. <i>Bölcs és figyelmes udvari ember</i>	108
2. <i>Szent ember</i>	110
<i>Parainesis Kölcsey Kálmánhoz</i>	113
<i>Hitel. Széchenyi Istvántól</i>	
1. <i>Bevezetés</i>	123
2. <i>Végszó</i>	127
V. Beszédek	133–226
<i>Emlékbeszéd Kazinczy felett. Kölcsey Ferenc</i>	133
<i>Kőrösi Csoma Sándor. Emlékbeszéd Eötvös Józseftől</i>	142
<i>A nemzeti védelemről. Kossuth Lajos</i>	155
<i>Deák Ferenc első felirati beszéde</i>	172
<i>Arany János. Emlékbeszéd Gyulai Páltól</i>	195
<i>Ezredévi ünnepi beszéd. Beöthy Zsolt</i>	217
<i>Thukydidésből. Periklés halotti beszéde</i>	219

ELMÉLET

Tájékoztató	226–230
Az irodalom fogalma és feladata	226
Az irodalom felosztása	228
Költészet és próza	229
Foglalat	230

I. rész: Általános szerkezet	230–254
A szerkesztés három művelete	231
I. Az előadás nemei és formái.....	232
II. A belső rend (szerkezet)	236
III. Feltalálás.....	242
II. rész: A prózai műfajok	254–295
Felosztás	254
I. A leírás	255
II. Az elbeszélés.....	260
III. A történetírás formái, fejlődése, követelményei	265
IV. Az értekezés	275
V. A beszéd	278
VI. Az irányművek.....	294

3. melléklet

Néhány összefoglaló tartalmi szempont az olvasmányokhoz¹

1. **Isten léte, bölcsessége, hatalma, az isteni gondviselés** – V. ö. Aristotelésnél, Pázmány Péternél, Kölcsey *Parainesis*-ében

(Mit mondanak mind közösen? Mivel mond egyik-egyik író többet? A világegyetem berendezkedésében milyen vonást emel ki mindegyik író?)
2. **A szülők iránti kötelesség** – Aristotelés, *Parainesis*
3. **Lelkesedés és állhatatosság** – Mindegyik szükséges, de melyik nehezebb és férfiasabb erény? Erre nézve gyönyörű egyezések vannak a *Hitel*-ben, a *Parainesis*-ben, Eötvösnek *Csomájában*, Szalay László *Mátyás királyában*; a lelkesedés és a fegyelem egymást kiegészítő ellentétére lásd Salamon *Hunyadiját* is. A lelkesedés és az erény (elhatározás és végrehajtás) egymás mellé vannak állítva Kazinczy beszédének vége felé.)
4. **Polgári és társadalmi kötelességeink** – V. ö. Thurzó levelét, *Parainesis*, a *Hitek*
5. **Miben áll az erény?** – V. ö. *Parainensis*, *Hitel* és Deák beszéde
6. **Közvélemény és lelkiismeret** – V. ö. *Hitel* és *Parainesis*
7. **Tanulás és tevékenység** – *Hitel* és *Parainesis*
8. **Mire tanítanak elhunyt szeretteink?** – *Periklés halotti beszéde* és az ezredévi beszéd
9. **Az igazi bátorság a nyilvános életben.** – *Parainesis*, Széchenyi és Deák
10. **Miben egyezik, és miben különbözik a Kölcsey és Eötvös emlékbeszédének bevezetésében fejtegetett gondolat?**

---

¹ *Rhetorika* 1904: 291–292.

4. melléklet

A *Rhetorika* harmadik (1907) és negyedik (1912) kiadásában megjelenő képek jegyzéke

1. Sokrates
2. Aristotelés
3. Pázmány Péter
4. Salamon Ferenc
5. Id. Wesselényi Miklós báró
6. Br. Kemény Zsigmond
7. Czuczor Gergely
8. Kölcsey Ferenc
9. Széchenyi István
10. Kazinczy Ferenc
11. Kőrösy Csoma Sándor
12. Eötvös József
13. Kossuth Lajos
14. „Megadjuk” (Kossuth beszéde után)
15. Deák Ferenc
16. Arany János
17. Gyulai Pál
18. Thukydides